

ALLAH RIZASI VE ŞÜKÜR

el-Hamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn. Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ hayrî halkihî Muhammedini'l-Mustafâ ve âlihi ve sahbihî ve men tebiahû bi-hedyihî bi-ihsânin ilâ yevmi'd-din. Emmâ ba'dü:

Fa'lemû eyyühe'l-ihvân fe inne efdale'l-hadîsi kitâbullah ve efdale'l-hedyi hedyü sey-yidinâ Muhammedin sallallahu aleyhi ve sellem ve şerre'l-umûri muhdesâtühâ ve külle muhdesetin bid'atün ve külle bid'atin dalâletün ve külle dalâletin ve sâhibehâ fi'n-nâr. Ve bi's-senedi'l-muttasılı ile'n-nebiyyi sallallahu aleyhi ve sellem ennehû kâle:

Aziz muhterem müslüman kardeşlerim!

Allah Teâlâ Hazretlerinin selamı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun. Dinimizin ahkâmından, Peygamber Efendimizin hadîs-i şerîflerinden, büyüklerimizin sözlerinden bir kısmını burada anlatmaya çalışacağım.

Bunların izahına geçmeden önce, evvelen ve hasseten Peygamber Efendimizin ruhu saadeti için sonra vesair enbiyânın ve evliyâullahın ruhları için ve bütün sâdât-ı meşâyih-i turuk-u aliyyemizin ruhları için, okuduğumuz eserlerin müelliflerinin ve içindeki haberlerin,

ilimlerin bize kadar gelmesinde emeği geçmiş olan ulemânın, ravilerimizin ruhları için ve uzaktan yakından bu hadîs-i şerîfleri ve bu ahkâmı öğrenmek üzere buraya gelmiş olan siz kardeşlerimizin ahirete intikal ve irtihal eylemiş olan cümle yakınlarının ruhları için Fâtîha 3 İhlâs-ı şerîf hediye edelim. Ondan sonra başlayalım.

a. Hayra Vesile Olmak

Ebû Mes'ûd el- Ensârî *radiyallahu Teâlâ anh'dan* şöyle rivayet edilmiş ki, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretlerine bir şahıs gelmiş ve cihada, cihada iştirak etmek istediğini söylemiş. Ve demiş ki:

أَحْمِلْنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ

Ehmilnî yâ Rasûlellah!

Yani Yâ Resûlallah bana bir binek nasip eyle, ben onun üstüne bineyim de, at mı olacak, deve mi olacak ne olacaksa cihada onunla gideyim.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهُ يَحْمِلُكَ

Fe-kâle Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem.

"İnnehû yehmilüke."

Filancaya git, o seni taşıyacak bir vasıta sana nasip eder. Sana harp içinde lüzumlu malzemeyi verir.

فَاتَاهُ فَأَعْطَاهُ... فَرَجَعَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَخْبَرَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ

"Fe etâhü fe e'tâhu. Fe race'a ilâ Rasûlillâhi sallâllahü aleyhi ve sellem ve ahberuhû fe kâle Rasûlullâh sallallahu aleyhi ve sellem: Men dele alâ hayrin felehû mislü ecri fâ'ilihî. "

O da ona bir hayvan vermiş. Al bununla cihada git diye. Kendisine müracaat eden, Resûlullah'ın göndermiş olduğu şahsa bir hayvan vermiş. O hayvanın üstüne binip Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Efendimizin yanına gelip de;

Yâ Resûlallah!

İşte gittiğim şahıs bana şu hayvanı verdi diye haber verince, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz buyurmuş ki;

مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ
فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ

"Men delle alâ hayrin". Kim bir hayra delalet ederse, vasıta olursa,

"Felehu mislü evri fâ'ilihî". O hayrı bizzat işleyen, yapan kimsenin ecri kadar ecir o delalet eden kimseye de verilir. Yani bu hadîsede söylediğine göre o binek hayvanını o gaziye veren kimse de o gazinin yaptığı amelin sevabını alıyor.

Neden?

Çünkü ona o binek hayvanını verdi, onun o cihat hayırını yapmasına yardımcı oldu. İşte bütün bu ve buna benzer misallerden İslamiyet'te bir umumi kaidedir. Allahu Teâlâ Hazretleri amelleri niyetlere göre kat kat cezalandırıyor, mükâfatlandırıyor. Niyeti neyse.

Ebû Huzeyfe b. Yemân *radiyallahu anh*'ten rivayet edilmiştir ki;

قَامَ سَائِلٌ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ فَسَأَلَ فَسَكَتَ الْقَوْمُ ثُمَّ أَنَّ
رَجُلًا أَعْطَاهُ الْقَوْمُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
وَسَلَّمَ: مَنْ اسْتَنَّ خَيْرًا فَاسْتَنَّ بِهِ فَلَهُ أَجْرُهُ وَمِثْلُ
أَجُورِ مَنْ أَتْبَعَهُ غَيْرَ مُنْتَقِصٍ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْئًا

وَمَنْ اسْتَنْ شَرًّا فَاسْتَنْ بِهِ فَعَلَيْهِ وَزُرُّهُ وَمِثْلُ أَوْزَارِ
مَنْ اتَّبَعَهُ غَيْرَ مُنْتَقِصٍ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْئًا

“Kâme sâilün alâ ahdi’n-nebiyyi fe-seele, fe-sekete’l-kavmü sümme enne racülen a’tâhü’l’-kavmü, fe kâle’n-nebiyyü sallelâhü aleyhi ve âlihî ve selleme: “Men istenne hayran fe’stünne bihî felehû ecruhû ve mislü ücûri men etbe’ahû ğayra müntekisin min ucûrihim şey’en, ve men istenne şerran fe’stünne bihî fe aleyhi vizruhû ve mislü evzâri men ittebe’ahû ğayra müntekisin min evzârihim şey’en.”

Bir başka hadîs-i şerîfte şöyle Ebû Huzeyfe b. Yemân *radıyallahu anh*'ten rivayet edildiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz'in zamanında birisi geldi ve dilendi, bir şey istedi. İhtiyacı olduğunu söyledi. Halktan bir şey istedi.

“Fe sekete’l-kavmü”. İnsanlar hiç ses çıkartmadılar, durdular. Yani o istiyor ama davranmadı kimse. İsteddiği şeyi vermeye kalkışmadı. Öyle durdular. Sustu kavim.

“Sümme inne racülen e’tâhü”. Sonra adamcağızın birisi kalktı, ona bir miktar hayır yaptı. Bir şey verdi. Onu görünce,

Fe a'tâhü'l'-kavmü. Öteki insanlar da birer ikişer kalkıp kalkıp ona bazı hayırlar vermeye başladılar. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki; "men istenne hayren" Kim bir hayrı yol açarsa, yol yaparsa bir hayrı âdet haline getirirse,

Fe'stünne bihî. Sonra o yaptığı şeyi de takip edilirse, ortaya koyduğu o usul de yapılırsa,

"Felehû ecruhû ve mislü ucûri men etbe'ahû". O âdeti ortaya çıkaran kimseye kendi yaptığından dolayı bir sevap, bir ecir verilir. Bir de kendisine tabi olup da o hayrı ona bakarak yapmış olan başka kimselerin de ecirleri

Ğayra müntekisin min ucûrihim şey'en. Onların sevaplarından, ecirlerinden hiçbir şey eksilmemek şartıyla bir misli yine o ilk âdeti çıkaran kimseye verilir. Bu hadîseye göre nasıl?

Şahsın birisi çıktı, ilk önce o isteyen kimseye, muhtaç kimseye bir miktar yardım yaptı, onu görerek yol açtı yani, bir usul ortaya çıkardı. Onu görerek öteki insanlar da kalkıştılar. Şimdi o kendisi ilk verdiği hayırdan dolayı bir sevap alacak. Kendisine bakarak kaç kişi kalkıp da o hayrı yapmışsa, onların sevabı

kadar da sevap alacak yine. Ama ötekilerin sevabından bir şey eksilmeyecek. Onlar o hayrı yaptılar diye Allah onlara ecirlerini verecek. Onların ecrinden ötekisine bakarak yaptılar diye bir eksiltmece yok. Eksiltmece yok ama ilk sebep olana onların misli kadar ecir veriliyor. Bunun aksi de doğru.

Çünkü Peygamber Efendimiz sözünün devamında buyurmuş ki;

Kim bir kötülüğü ortaya çıkartırsa, âdet ederse, yol yaparsa, usul haline getirirse ona kendisinin çıkartmış olduğu kötülükten dolayı bir günah yazılır. Bir de kendisine bakıp da o kötülüğü yapmaya devam eden kimselerin günahları da ilave edilir, onlar da yazılır. Ama o günahı yapanların günahlarından bir şey eksiltilmemek şartıyla. Yani herkes yaptığından dolayı bir cezaya uğrayacak gene ama, ilk sebep olana, sebep olduğundan dolayı ötekilerin günahı da yükleniyor.

Onun için insanın yaptığı işe çok dikkat etmesi lazım.

Yani hayır mı yapıyor, şer mi yapıyor?

Hayra mı örnek oluyor?

Şerre mi örnek oluyor?

Çok dikkat etmesi lazım. Çünkü kendi yaptığı günahtan kurtulmak için insan uğraşır, tevbe eder, sadaka verir, yalvarır, yakarır ama ötekilerin günahlarını ne yapsın?

Yapıldıkça o iş, ona günah devam edecek. Onun için kötü âdet çıkartmamaya, kötü usül çıkartmamaya son derece dikkat etmek lazım. Bir başka rivayet, bunlar hep niyetlerle ilgili hususlardır.

Yekulu'llâhu Teâlâ: Allahu Teâlâ hazretleri buyurur ki:

إِنِّي لَسْتُ أُقْبِلُ كَلَامَ كُلِّ حَكِيمٍ وَلَكِنْ أَنْظُرُ إِلَى هَمِّهِ
وَهَوَاهُ فَإِذَا كَانَ هَمُّهُ وَهَوَاهُ لِي جَعَلْتُ صَمْتَهُ تَفَكُّرًا
وَكَلامَهُ ذِكْرًا وَإِنْ لَمْ يَتَكَلَّمْ

"Innî lestü ükbilü kelâme külli hakîmin"

Ben her hikmet sahibi insanın sözüne bakmam. Yani güzel söylüyor diye her hatip kimsenin, tatlı, güzel konuşan kimsenin sözüne bakmam. Yani ona ecir vermem. O sözünden dolayı ona bir mertebe vermem. Güzel söylüyor ama.

"Ve lâkin enzuru ilâ hemmühû ve hevâhü"

Neye gayret ediyor?

O sözülle ne yapmak istiyor?

Arzusu ne?

Ona bakarım. Yani bu adam bu sözü söylüyor, tatlı konuşuyor, iyi konuşuyor ama bu sözünün arkasından ne çıkacak?

Yaptırmak istediği şey ne?

Heves ettiği şey ne?

Gayesi ne?

Ona bakarım.

"Fe izâ kâne hemmühû ve hevâhü lî"

Eğer niyeti, gayesi ve hedefi, arzusu Allah Teâlâ Hazretleri ise, o yaptığı şeyi Allah için yapıyor ise,

"Cealtü samtehû tefekküran"

Susmasını bile tefekkür ibadeti gibi kabul ederim, sevap yazarım.

"Ve kelâmühû zikran"

Konuşmasını zikir olarak yazarım

"Ve in lem yetekellem"

Sussa bile, sussa bile, konuşmasa bile sözünü zikir yazarım, susmasını tefekkür yazarım. Durduğu yerden ecir kazanır.

Bu neyi gösteriyor?

İnsanın niyeti iyi oldu mu, Allah rızası için bir iş yapmaya kalkıştı mı, onun ne kadar kıymetli olduğunu gösteriyor. Şimdi o halde hepimizin üzerine düşen, yaptığımız işlerde

niyetimizi düşünmek başında, niyetimizi tashih eylemek, doğrultmak, yanlış niyet beslememek, yanlış iş yapmaya kalkışmamak, bir işi yaparken iyi bir niyetle onu yapmaya gayret sarf etmektir. Bunun da başı insanın sabahleyin erkenden kalkışından başlar. Sabah erkenden kalkışından başlar. Abdullah ibn Ömer *radiyallahu anh* yani Hz. Ömer'in, Halife Ömer'in oğlu ve ashâb-ı kirâmın fıkıh bakımından yani dini kavrayış, anlayış, ilim bakımından üstünlerinden olan Abdullah İbn Ömer *radiyallahu anh* kendisinin dizinin dibine çöküp de kendisinden hadîs-i şerîfleri, dini bilgileri öğrenmiş olan ulemânın meşhurlarından Mücahit isimli kimseye tabiînden Mücahit isimli kimseye, Allah cümlesinden razı olsun şefaathlerine de bizi nail eylesin. Şöyle demiş:

b. Müslümanın Günlük Planı ve Kulluk Şuuru

فَإِذَا أَصْبَحْتَ لَا تُحَدِّثْ نَفْسَكَ بِالْمَسَاءِ وَإِذَا
أَمْسَيْتَ لَا تُحَدِّثْ نَفْسَكَ بِالصَّبَاحِ وَخُذْ مِنْ
حَيَاتِكَ قَبْلَ مَوْتِكَ

وَمِنْ صِحَّتِكَ قَبْلَ سَقَمِكَ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا اسْمُكَ

غَدًا

"Fe izâ esbahte lâ tühaddis nefseke bi's-semâi, ve izâ emseyte lâ tühaddis nefseke bi's-sabâhi."

Sakın ya Mücahid! Talebesine söylüyor. Talebesine söylüyor. Sahâbe-i Kirâm'dan olan Abdullah İbn Ömer talebesine diyor ki;

Sakın Ey Mücahid! Ey Talebem! Mücahid ismi talebesinin. Sabah, sabaha çıktığın zaman akşamdan konuşma. Kendine akşamı söyleme.

Yani ne demek?

Akşamı bekleme. Akşama ya çıkarsın ya çıkamazsın. Akşama çıkmayı umma. Sabaha çıktın mı akşama çıkmayı umma. Kendi nefesine akşamdan bahsetme. Ya ulaşırsın ya ulaşamazsın.

" Ve izâ emseyte lâ tühaddis nefseke bi's-sabâhi."

Akşama erdiğin zaman da kendine sabahı bahsetme. Ya çıkarsın ya çıkamazsın. Yatıyorsun ama sabaha ya çıkarsın ya çıkamazsın. Onun için hiç sabahı umma. Sabahı umma.

Ne yapacak peki?

"Ve huz min hayâtike kable mevtike."

Aman! Ölmezden evvel hayatından istifade etmeye bak. Ölüm gelmezden evvel hayatından istifade etmeye bak. Çünkü hayat bir sermayedir, bir fırsattır. Ele bir defa gelir, gittiği zaman da geri dönmesi mümkün değil. Bitti mi bitti. Onun için yarın, öbür gün filan deme, ileriye bırakma işini, sabaha çıktın mı akşama çıkmayacakmış gibi davran, bu hayattan istifade edip hayırlar yapmaya çalış. Akşama erdiğin zaman da sabaha çıkmayacakmış gibi farzet kendini, o geceden istifade edip, ibadetle taatle vakit geçirip, Allah'ın rızasını kazanmaya gayret et. Uzağa doğru insanın şey yapması büyük kusurlardan sayılmıştır. Yani ben herhalde çok yaşarım, herhalde şöyle olur, böyle olur, ileride yapayım bu işi demeye, işi yarına bırakmaya, ileriki güne bırakmaya tesvif derler Arapça'da. Tesvif.

هَلَكَ الْمُسَوِّفُونَ

"Heleke'l-müsevvifûn"

diye hadîs-i şerîf vârid olmuştur ki, bugünkü işini yarına bırakanlar, yapması gereken işi şimdi yapmayıp da sonraya bırakanlar helâk oldular demek manası. O halde

yapacağın işi hemen yap, hayırını çarçabuk yapiver, geriye bırakma. Bir de bazı insanlar vardır, hayalleri geniştir. Hayal. Hayal ediyor. Herhalde ben 70 yıl yaşarım, 80 yıl yaşarım, şöyle yaparım, böyle yaparım falan. O zaman şunu işleyeceğim, bunu işleyeceğim. Şimdi yapmıyor. İlerideki bir zamanda yapacağım diye düşünüyor. Böyle dünyaya ait, ahirete ait işlerin, düşüncelerin de böyle ileriye doğru uzayıp gitmesine de tûl-u emel derler. Yani insanın arzuları, hevesleri bitip tükenmiyor, uzayıp gidiyor. Bu ikisi de insanı aldatıcı, kötü bir huy, kötü bir düşünce tarzı olarak şey yapılmıştır. İnsan kendisini hemen içinde bulunduğu anına sahip bilecek. Ve büyükler demişler ki insanın zamanı üç kısımdır. Bir, mâzi. Mâzi. Geçti. Ondan hiçbir şey yapamazsın. Yani bitti artık. Çünkü nasıl geçtiyse öyle geçti. İki, şimdiki zaman. İçinde bulunduğun şu an ve şu anda içinde yaşıyorsun. Üç, istikbâl, gelecek zaman. Gelecek zamanın gelip gelmeyeceği belli değil. Mâzinin de sana bir faydası yok. Geçmiş. İyilik yaptıysan ne mutlu, kötü lük yaptıysan yazık. Geçti. O halde senin,

وَلَكِ السَّاعَةُ الَّتِي أَنْتَ فِيهَا

“Ve leke’s-sâetü’lletî elletî ente fîha.”

Senin sadece elinde içinde bulunduğun zaman var. Akıllı bir insansan içinde bulunduğun zamanı iyi değerlendirmeye çalışırsın. Böyle düşünen insan kâr eder. Ama istikbâli düşünürse, istikbâl gelip gelmeyeceği belli değil. Hiç kimseyle bir anlaşmamız yok. İstikbâli, istikbâle atan kimseler zarar ederler. Burada da bu Abdullah İbni Ömer, Hazreti Ömer'in oğlu talebesine onu tavsiye etmiş oluyor.

Ve min sıhhatike kable sekamike.

Aman sıhhatinden istifade et, hastalığa düşmeden evvel. Çünkü sıhhatliyken insan kadri kıymetini bilmez o sıhhatinin de boş boş vakit geçirir. Bir hastalık gelir ah keşke sıhhatli olsam da şunu yapsaydım bunu yapsaydım geçti. Yani hastalık ölüm değildir ama, ölüm gibi insanı alıkoyuyor işte, yapması gereken çalışmalardan, hayırlardan alıkoyuyor. Onun için o hastalıklara uğramadan evvel şu sıhhatli oluşunun kadri kıymetini bilip gayret sarfet.

“Fe inneke lâ tedrî me’smüke ğaden.”

Çünkü diyor böyle hareket et. Sabaha çıktın mı akşama hiç umma. Akşama çıktın mı sabahı hiç umma. Efendim hayatından istifade et ölmeden evvel, sıhhatinden istifade et hastalık gelmeden evvel, çünkü diyor,

Fe inneke lâ tedrî me'smüke ğaden.

Yarın adın ne olacak bilmiyorsun ki, bu ne demek?

Yani yarın acaba sen saidler defterine mi yazıldın, mes'ûd bahtiyar kullardan mı olacaksın? Adına said kul mu diyecekler yoksa şakî kul mu diyecekler, bilmiyorsun ki. Yani imtihanda, hesapta kâr edip de cennetlik mi olacaksın, cehennemlik mi olacaksın?

Cehennemliklerin arasına mı yazacaklar, cennetliklerin arasına mı yazacaklar?

Onu bilmediğin için fırsat eldeyken ahiretin için çalış.

إِذَا أَصْبَحَ الرَّجُلُ يَنْبَغِي أَنْ يَنْوِيَ أَرْبَعَةَ أَشْيَاءٍ

أَوَّلَهَا آدَاءَ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهِ

وَالثَّانِي: اجْتِنَابُ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ

وَالثَّلَاثُ: إِنْصَافُ مَنْ كَانَ بَيْنَهُمْ مُعَامَلَةٌ

وَالرَّابِعُ: إِصْلَاحُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ خُصَمَائِهِ

فَإِذَا أَصْبَحَ عَلَى هَذِهِ النِّيَّاتِ
أَرْجُو أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ

*"İzâ esbeha'r-racülü yenbeğî en yen-
viye erbeate eşyâe.*

Bir muhterem zat demiş ki, bir kimse sabaha çıktığı zaman dört şeye niyet etmeli. Niyetten bahsettik. Çünkü hep niyetten dolayı kullar ecir alıyorlar diye okuduk ya. Dört şeye niyet etmeli.

"Evvelüha eda'e ma faradallahu aleyh."

Sabahleyin yatağından kalkan kimse dört şeye niyet edecek. Bunların birincisi Allah'ın kendisine farz kılmış olduğu, emretmiş olduğu şeyleri yapmak niyeti. İnşallah bugün Allah bana ne emrettiyse onu yapacağım. Emirler, emirler yapılırsa Allahu Teâlâ hazretlerinin sevgisini kazanmak için Allah'ın emrettiklerini yapmaktan daha kestirme bir yol yok. Kulum bana benim farz kıldığım ibadetleri yapmaktan daha başka bir şekilde hiç o kadar sevgili olmaz. Yani farz kıldıklarımı yaparsa çok severim diyor Allahu Teâlâ Hazretleri. Onun için bu namazın, zekâtın, Kur'an-ı Kerîm'deki diğer emirlerin, farzların, tavsiyelerin

tutulmasında çok büyük fayda var. Allahu Teâlâ Hazretlerinin sevgisini kazanıyor insan.

"Ve's-sânî: İctinâbü mâ nehe'llahu anhü."

Dört şeye niyet edecek. Birincisi Allah'ın emrettiklerini yapmak. Farzlarını eda etmek. ikincisi Allah'ın yasakladıklarından kendisini korumaya niyet edecek. İnşaallah bugün kalktım ya şöyle sıhhatle, afiyetle akşama kadar hiç Allah'a âsî olmayayım. Hiç Allah'ın istemediği şeyleri yapmayayım. Hiç haramlara bulaşmayayım. Ömrümü inşaallah böyle günahsız akşamı bulmaya gayret edeyim diye niyet edecek. İkincisi bu.

"Ve's-sâlisü insâfü men kâne beynehüm ve beynehüm muamele"

Kendisi ile aralarında dünyevi alışveriş muamele olacak kimselere adaletle muamele etmeyi niyet edecek. Bugün kiminle ne iş yaparsam inşaallah adaletle hareket edeyim. Ölçülü hareket edeyim. Taşkınlık etmeyeyim, aldatmayayım, aldanmayayım. Tam böyle güzel bir şekilde inşaallah herkese hakkı gereği kadar muamele ederek yapayım diye, insanlara karşı da böyle bir niyet besleyecek.

"Ve'r-râbi'u: İslâhu mâ beynehû ve beyne husamâihî."

Dördüncüsü de hasım olduğu kimselerle, ihtilaflı olduğu kimselerle arasını düzeltmeye niyet edecek. İnşallah bugün şu ihtilafları düzeltirim, falanca kimseyle aramda bir kırgınlık var, bir dargınlık var, onu izale ederim diye üzerindeki böyle şeyleri, husumetleri izale etmeye, çekişmeleri, anlaşmazlıkları halletmeye niyet edecek. Demek ki Allah'ın emrettiklerini yapmaya niyet edecek, yasak ettiklerinden kaçınmaya niyet edecek, bütün insanlarla insafla, adaletle muamele etmeye gayret edecek, ondan sonra hasımlarıyla arasını düzeltmeye gayret edecek. Dört niyetle kalkmalı.

"Fe izâ esbaha alâ hâzihi'n-niyyât"

Bu niyetleri kurarak sabahlarsa bir insan,

"Ercû en yekûne mine'l-müflihîne"

Umarım ki sâlih ve felâh bulmuş kullardan olur. Böyle hareket eden kurtulur. Sabahlar ummiyetle bir telaşla kalkarız. Hiç günün niyetini filan düşünmeyiz. İnşaallah bu büyüklerimizin tavsiyelerinden faydalanarak bundan sonraki sabahlarımızda böyle hareket edelim.

قِيلَ لِبَعْضِ الْحُكَمَاءِ بِأَيِّ نِيَّةٍ يَقُومُ الرَّجُلُ عَنْ

فِرَاشِهِ؟

"Kîle li ba'di'l-hukemâi"

Ârif kimselerden birisine dediler ki,

"Bi eyyi niyyetin yekûmü'r-racülü an firâşihî?"

Kişi yatağından hangi niyetle kalkmalı?
diye sormuşlar bir ârif kimseye. Yani dini bilgisi çok, takvası çok. İyi, olgun, kâmil bir kimseye sormuşlar.

Hangi niyetle kalkılır?

Cevaba bak. Diyor ki:

لَا يُسَالُ عَنِ الْقِيَامِ حَتَّى يَنْتَظِرَ كَيْفَ يَنَامُ ثُمَّ يُسَالُ
عَنِ الْقِيَامِ فَمَنْ لَمْ يَعْرِفْ كَيْفَ يَنَامُ لَا يَعْرِفُ كَيْفَ
يَقُومُ

ثُمَّ قَالَ لَا يَنْبَغِي لِلْعَبْدِ أَنْ يَنَامَ مَا لَمْ يُصْلِحْ أَرْبَعَةَ

أَشْيَاءٍ

أَوَّلُهَا: أَنْ لَا يَنَامَ وَلَهُ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ خَصْمٌ حَتَّى
يَأْتِيَهُ فَيَتَحَلَّلَ مِنْهُ

لَآنَهُ رَبَّمَا يَأْتِيهِ مَلَكُ الْمَوْتِ فَيَقْدُمُهُ عَلَى رَبِّهِ لَآ

حُجَّةَ لَهُ عِنْدَهُ

وَالثَّانِي لَآ يَنْبَغِي أَنُ يَنَامَ وَقَدْ بَقِيَ عَلَيْهِ فَرَضٌ مِنْ

فَرَائِضِ اللَّهِ

وَالثَّلَاثُ أَنُ لَآ يَنَامَ مَا لَمْ يَتُبْ مِنْ ذُنُوبِهِ الَّتِي

سَلَفَتْ مِنْهُ

لَآنَهُ رَبَّمَا يَمُوتُ مِنْ لَيْلَتِهِ وَهُوَ مُصِرٌّ عَنِ الذُّنُوبِ

وَالرَّابِعُ لَآ يَنْبَغِي أَنُ يَنَامَ حَتَّى يَكْتُبَ وَصِيَّةً

صَحِيحَةً

*"Lâ yüsêlü ani'l-kiyâmi hattâ yentezira
keyfe yenâmü"*

Nasıl uyuduğu düşünülmeden, nasıl uyuduğuna bakılmadan, nasıl kalkıldığı sorulmaz. Evvela nasıl yattığını bir sor bakalım. O kişi geceleyin nasıl yattı, nasıl bir niyetle yattı, onu sor evvela demiş. Soruyu doğrudan doğruya cevaplandırmıyor. Sabah nasıl kalkılacak diye sorulduğu zaman, evvela diyor ki, bu sorulmaz, evvela gece nasıl yattığı sorulur, ondan sonra nasıl kalktığı sorulur.

"Sümme yüs'elü ani'l-kiyâmi"

Evvela nasıl yattığı sorulur, sonra nasıl kalktığı sorulur.

"Fe men lem ye'rif keyfe yenâmü lâ ye'rifü keyfe yenâmü"

Nasıl uyuyacağını bilemeyen, sabah nasıl kalkacağını da bilemez. O ona bağlı.

"Sümme kâle: Lâ yenbeğî li'l-abdi en yenâme mâ lem yüslih erbe'ate eşyâin"

Kişiye şu dört şeyi ıslah etmedikçe, yerine getirmediğe, yapmadıkça uyumak gerekmez. Şu dört şeyi yapıp ondan sonra uyuması lazım. Onlar olmadan uyuması doğru olmaz.

"Evvelühâ:

En lâ yenâme ve lehû alâ vechi'l-erdi has-mün hattâ ye'tiyehû fe yetehallelü minhü."

Evvela yeryüzünde kim varsa kendisine hasım, kendisine karşı, kendisinde hakkı olan kim varsa, evvela o hak sahibine hakkını verip onunla helalleşmesi lazım.

Neden böyle?

"Li-ennehû rubbemâ ye'tîhi melekü'l-mevtü fe yekdümühû alâ rabbihî lâ hıccete lehû 'indehû"

Belki o gece melekül mevt geliverir de, Al-lahu Teâlâ hazretlerinin huzuruna elinde hiçbir

delil, hiçbir hüccet olmadan birisinin hakkıyla gitmiş olur. Onun için geceye hak bırakmasın. Geceye hiç hak bırakmasın. Herkese hakkını versin, helalleşsin. Gece öyle yatsın demiş. Nerde? Bizim düşüncelerimiz nerede, onların düşünceleri nerede?

Bir eski memuru anlattılar, masasına evrakı yığarmış, o evrak bitip de hiçbir şey kalmayınca masanın üzerinde, hiçbir şey kalmayınca kadar çalışılmış, kalmadan kalkıp gitmezmiş. Yani 5 oldu artık mesai kapandı demezmiş.

Ama ne zaman?

Osmanlılar zamanında. Yani herhalde veyahut bu yeni devrenin ilk başlarında, öyle yani korkusundan şu yaptığım işi böyle yarım bırakmış olurum da sonra hesabını veremem diye, kulların hakkı geçer diye üzerimde diye düşünerek işini bitirir öyle uyurmuş. Yani işini bitirdikten sonra masasından öyle kalkarmış evine öyle gidermiş. Bu onu hatırlattı bana.

"*Ve's-sânî:*" geceleyin yatması gerekmez bir kimsenin şu dört şeyi yapmadan. Birincisi hak sahiplerine hakkını verecek, helalleşecek.

"*Ve's-sânî:*"

“Lâ yenbeğî en yenâme ve kad bekiye aleyhi fardun min ferâidillâh.”

Üzerinde Allah'ın farzlarından bir farz baki kalmış bir vaziyette uyuması ona gerekmez. Uyumaması lazım. Bu farz ne olabilir?

Mesela yatsıyı kılmamışsa uyumasın. Vazifelerini yapmamışsa, o günkü farzlar neyse üzerine teveddüt eden farzlar onu yapmamışsa uyumaz, uyumaması gerekir. Önce eda etsin. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretlerinden rivayet olunmuştur ki, kendisine böyle bir mal geldiyse geceletmezmiş yanında. Bir para, bir hayır, bir şey geldiyse gece yanında kalmasına razı olmazmış. Yani akşamdan kalkar, dağıtır, bir şey bırakmadan öyle şey yaparmış. Yani elinden parayı birikmiş olarak bir gece bile geceletmezmiş. Derhal taksim eder, fukaraya verir, bağışlar, sadakasını yapar, öyle yaparmış. Demek ki akıllı bir insan üzerinde farz bulunur vaziyette, borçlu borçlu uyumaz.

Hangi sebeple?

Yine belki ya ölür ya kalır. Sabaha ya çıkar ya çıkmaz düşüncesiyle.

"Ve's-sâlisü". Üçüncüsü,

"En lâ yeneme mâ lem yetüb min zünûbihi'lletî selefet minhü."

Geçmiş günahlarına tevbe edip istiğfar eylemedikçe uyumasın. Uyuması gerekmez. Uyumaması gerekir. Evvela tevbe etsin. Geçmiş günahlarına istiğfar eylesin, öyle uyusun.

"Li ennehû rubbemâ yemûtü min leyletihî"

Belki o gece ölecek diye onun için tevbe üzerine ölmek niyetiyle.

"Ve hüve müsirrun ani'z-zünûbi"

Günahlarına ısrar etmiş bir kimse olarak ölmek için. Ha bu son ifadeden anlaşılıyor ki, günahlara tevbe edecek, yani eskiden işleşmiş olduğu günah değil. Yapmakta olduğu, üzerinde olmuş olduğu günahlardan vazgeçmeden uyumasın. Alışmış günahı devam ettiriyor. Gece o günahı kesip de o günahı tevbe etmeden uyumasın. Çünkü günah üzerinde ısrar edici bir kimse olarak belki ölürse öyle bir kimse olarak gidecek. Onun için insan evvela hal üzere olduğunu düşünüyor. Gece yattığınız zaman. Günah da hali hazırda devam ediyor, devam etmiyor mu diye. Onu düşünün.

"Ve'r-râbiu".

"*Lâ yenbeğî en yenâme hattâ yektübe vesiyeten sahîhaten.*"

Sahih bir vasiyet yazmadan yatmayın. Gece yatağına vasiyetini yazmadan yatmayın.

رُبَّمَا يَمُوتُ مِنْ لَيْلَتِهِ مِنْ غَيْرِ وَصِيَّةٍ

"*Rubbemâ yemûtü min leyletihî min ğayri vesiyetin.*"

Çünkü belki vasiyet etmeden o gece ölebilir. Onun için salih kimseler yastıklarının altında vasiyetlerini bulundururlarmış. İşte falancaya şu kadar borcum var, falancadan şu kadar alacağım var, ben ölürsem aman evlatlarım Allah'tan korkun, Allah'ın yolundan ayrılmayın, haram yemeyin, hak yoldan ayrılmayın, namazınızı edâedin..

"*Ve yükâlü*". Denilmiş ki;

*النَّاسُ يُصْبِحُونَ عَلَى ثَلَاثَةِ أَصْنَافٍ صِنْفٌ فِي طَلَبِ
الْمَالِ وَصِنْفٌ فِي طَلَبِ الْإِثْمِ وَصِنْفٌ فِي الطَّرِيقِ*

"*En-nâsü yüsbiyhûne alâ selâseti esnâfin:*"

İnsanlar üç grup olarak sabahlar yani sabaha çıkan insanlar üç çeşittir.

"*Sinifin fî talebi'l-mâli*"

Bir kısmı mal peşindedir. Bugün şöyle para kazanayım, şöyle serbest biriktireyim diye düşünür.

"Ve sinifin fî talebi'l-ismi"

bir grup da günah peşindedir. O gün şu günahı işleyecek, bu günahı işleyecek, içki içecek, gezmeye gidecek, tozayacak falan neyse, sabah pazar günü kalktı mesela, gazinoya gideyim de, eğleneyim de, içeyim de falan neyse, o da tabi günah peşinde olmuş oluyor.

"Ve sinifin fi't-tarîki"

bir grupta hak yolu yürüme arzusuyla sabahlar. Mal peşinde sabahlayan,

فَأَمَّا مَنْ أَصْبَحَ فِي طَلَبِ الْمَالِ فَإِنَّهُ لَا يَأْكُلُ فَوْقَ مَا
رَزَقَهُ اللَّهُ تَعَالَى وَإِنْ كَثُرَ الْمَالُ

"Fe emmâ men esbeha fî talebi'l-mâli, fe innehû lâ ye'külü fevka mâ razekahüllâhü Teâlâ. Ve in kesura'l-mâle."

Mal peşinde koşan niye böyle yanlış iş yapıyor ki?

Allahu Teâlâ Hazretlerinin kendisine rızık olarak yazdığından fazlasını zaten yiyemeyecek ki malı çoğalsa bile rızıkından fazlasını yemesi mümkün değil. Rızık, insanın

boğazından geçendir demişler. Yani insana yarayandır demişler. Bankada duran rızık değil ki. Bankada duran, duruyor orada kasada. Veyahut bir yerde sakladığın, biriktirdiğin. Yiyebiliyor musun?

Rahat bir şekilde yiyip yaşayabiliyor musun?

Sıhhat, afiyet içinde, evin huzur içinde, ter temiz, oh rahat mısınız, şey misin?

İşte senin rızkın o. Yoksa öbür tarafa yığılmış, biriktirilmiş, istediği kadar biriksin. Sen ölünce onlar mirasçılar şey yapacak yani. Sen kendin istifade edemedikten sonra o senin rızkın sayılmaz. Yani burada demek istiyor ki müellif, mal peşinde koşmaya çok lüzum yok. Sabahleyin mal arzusuyla kalkmaya lüzum yok. Çünkü zaten insanın rızkı neyse o gelir. Rızkından fazlasını da yemesi mümkün değildir. Dünya arzusuyla kalkması uygun olmaz demek istiyor.

وَمَنْ أَصْبَحَ فِي طَلَبِ الْإِثْمِ لِحَقِّهِ الْهُوَ أَنْ وَمَنْ أَصْبَحَ
فِي طَلَبِ الطَّرِيقِ آتَاهُ اللَّهُ تَعَالَى الرَّزْقَ وَالطَّرِيقَ!

"*Ve men esbeha fî talebi'l-ismi lehikahü'l-hevâne*". Kim günah şeyiyle arzusuyla kalkmışsa, ona tabi horluk, alçaklık yazılmıştır. O

tabi o işlediği günahdan dolayı mahvu perişan olacak. Bu yolda yol değil.

"Ve men asbeha fî talebi't-tarîki". Kim Allah'tan hak yolda yürümeyi isteyerek sabahlamışsa,

"Âtâhü'llâhü Teâlâ er-rizka ve't-tarîka."

Allahu Teâlâ Hazretleri ona hem rızkını verir, hem de hak yola istediği gibi onu irşad eder. Bu sözler biraz kolay hazmedilir söz değildir. Yani bunu denemeyen bilmez, kolay kolay. Allahu Teâlâ Hazretleri kendi yolunda gidene her şeyi verir. Yani dünyalığı da verir, ahireti de verir. Ama bunu kolay anlatamayız. Yani bu kolay anlatılan bir şey değil. Yaparsa insan görür. Bir kimse dünyanın peşinde koşarsa, şu dünyalığı elde edeyim diye, dünya ondan kaçarmış. Dünyaya sırtını döner de, zühd sahibi olur da, Allah'a yönelirse, dünya peşinden yalvarıp gelirmiş. Bu bir esrarengiz haldir. Eskiden çok kötü yolda olan bir adam varmış. Herhalde yol kesici falan gibi böyle. Ondan sonra yolunu döndürmüş de doğru yola girmiş. O eski halini de biliyorlar. Hak yola girip de böyle halis, salih bir müslüman olduğu hali de biliyorlar. Hatta âriflerden olmuş yani.

Manevi bakımdan terakki etmiş, yükselmiş, ilerlemiş. Demişler ki niye döndürdün yolunu?

Yolunu niye hak yola döndürdün?

İşte bir hikaye anlatmış. Bir cuma günüydü. Cuma namazı kılmak istiyordum ama bir taraftan değirmende unlarım vardı, çuvalarım vardı, sıraya girmişti. Biliyorsunuz eskiden değirmenlerde öğütülürdü buğdaylar ve epeyce bir değirmene kadar gidilir 3-5 günlük yola orada birkaç gün beklenir kuyrukta. Ondan sonra unu öğütüldükten sonra yükletilir, getirilirdi yani. Şimdiki gibi böyle hemen kolayca bakkaldan git al falan tarzında olmuyordu iş. Değirmende sırası varmış. Tarlasının sulama sırasıymış. Arktan su gelecek, tarlasını o gün sulayacak. Yani 15 günde bir mi geliyor, ayda bir mi geliyor tarlasını sulamanın sırası. O sırada o gün gelmiş. Gidip tarlasını, bahçesini sularsa, bostanını sulayacak. Sulamazsa sararmış. Mahsülü zarar görülecek. Bir de koruda atı varmış. Onu alıp getirmesi lazım. Geceye kalırsa kurtlar parçalayabilir. Evde de değirmene gitmezse yiyecek yokmuş. Çoluk çocuk sızlanmaya başlamışlar. Şimdi böyle bir sıkışık durumda. Sabahleyin çıkmış. Acaba değirmene mi gitsin?

Değirmene gitmezse çocukların açlığı devam ediyor.

Bostana mı gitsin?

Bostanı sulamasa mahsul, sararıp solacak.

Hayvanı almaya mı gitsin?

Bakmış, yetişmesi mümkün değil. 3-4 tane iş başına üşüştü. Hadi demiş, ben demiş, şu cuma namazını bir kılayım demiş. Kalkmış cuma namazına gitmiş. Cuma namazı farz. Cumayı kılmış, eve gelmiş korka korka, hanımdan korkuyor. Yani yine nerede, hani un vesaire falan diyecek. Bakmış ki ses seda yok. İçeri girmiş, hiç gürültü yok. Kapıya çıkıp da biz açız falan diyenler yok. Ondan sonra bakmış, taze ekmek kokusu geliyor. Ya hatun, Hanım ne oldu, hayrola?

Nereden bu ekmekler falan?

Eskiden tabi bu hikayeler bize eski insanların hayatını da biraz anlattırıyor. Yani biz el-hamdülillah şimdi ekmek oldu mu evde kendimizi bir şey var diye düşünmeyiz yani. Rahat saymayız kendimizi. Fakat bak o devirde kaç bin insan aç kalabiliyor da evinde bir ekmek pişmiyor. Çoluk çocuk da açlıktan sızlanma durumuna düşebiliyorlar demek ki. Bizim şimdiki şu rahatımıza göre 10 misli fazla

ibadet etmemiz lazım. Allah'a şükür olsun diye daha fazla ibadet etmemiz lazım. Ama insanoğlu ne kadar böyle zenginlerse o kadar gafleti artar. O kadar unuttur maalesef. Şükredecek yerde her nimete. Bak daha çok unuttuyoruz biz Allah yolunda onlar daha çok gitmişler, biz daha az gidiyoruz. Neyse. Sormuş nereden bu? demiş efendim ben camda bakıyordum demiş. Komşu değirmenden geldi. Bir de baktım çuvalların şeklinden, siyahı, beyazı, deseni vesairesinden bizim çuvallar. Gittim, ya bu çuvallar bizim çuvallara benziyor dedim. Hay Allah, yanlışlık olmuş. Ben sizin çuvalları öğütmüşüm yanlışlıkla. Sizin çuvalları getirmişim, hadi alın çuvallarınızı demiş. Değirmene komşusu da tabii öğütmeye gitmiş. Böylece çuvallar kendiliğinden, Allah tarafından getirtiliyor oraya tabii. O yanıltmayı yapan kim?

Allahu Teâlâ Hazretleri. O adam, O adam çuvalını almaya gitti değirmene cuma namazı kılmadı. O çuvalıyla geldiği halde çuvaldan mahrum oluyor. Bu adam cuma namazına gitti. Değirmene gitmedi un almaya. Ama cuma namazı kıldığı için çuvalı kendiliğinden geliyor bak. İki taraflı bir ibret var burada. Sonra,

biraz sonra bir başka komşusu gelmiş. Yahu demiş, senin bugün bostanının sulama günüydü unuttun mu?

Unutmadım ama demiş ne yapayım işlerim çoktu gidemedim demiş. Hadi demiş, korkma demiş, ben senin demiş, arkını açıverdim, çamurunu şöyle ayırıverdim, bahçene suyu salıverdim, her tarafı sulandı, hadi demiş, gene kurtuldun demiş. Bak o işinde Allah ötekisine ilham etti kalbine, onu da yaptırttı. Biraz sonra da bir kişneme duymuş, bir de bakmış ki, at kösteğini şey yapmış, koparttırmış, çitten atlamış gelmiş. Onu da almaya gidecekti. Diyor ki kendisine sorana, Baktım ki diyor Allahu Teâlâ Hazretleri'nin yoluna bir gün gittim. Bir gün gittim Allahu Teâlâ Hazretleri'nin yoluna işte şu cumayı kılayım, bu hayırlıdır diye. Allah bütün işlerimi rast getirdi. Anladım ki iyi kulluk edersem hep böyle olacak. Ondan sonra hak yola döndüm demiş. Bir daha şekavet yapmadım, yanlış işler yapmadım. Elhamdülillah işte şimdiki haldeyim demiş. Tabi bu kolay bir şey değil yani. Herkes bunu yapamaz. Ama adam, tecrübe eden bilir, yapar ve kazanır. Herkes yapamaz. Şimdi çok akıllı insanlar vardır ki sen buna söyleyen, yav Allah'ın

yolundan git, Allah sana dünyanın, ahiretin hayırlarını yine ihsan eder desen. Kaç çeşit söz söyler kim bilir. Bir şey diyemezsin yani.

Onun için bu mal talebiyle kalkmayacak insan. Ben bugün Allah'ın yolunu yürüyeyim inşaallah diye kalkacak. Bugün Allah ona hem yolunda yürütür, sevap verir, hem de rızkını ihsan eder. Ummadığı yerden. Müşteriyi sen mi çekip getiriyorsun dükkanına?

Herkes istiyor müşteriyi çekmek için. Dükkanına müşteriyi çekmek, malını satmayı herkes istiyor. Hatta herkes kapısının önünde duruyor. Buyurun efendim içeride daha güzel çeşitlerimiz var. İşte bir göstereyim almak mecburiyetinde değilsiniz diye kaç çeşit dil döküyor da müşteri gene gelmiyor. Müşteriyi gönderen Allah. Yani bir kalabalık müşteri gönderir, dükkanının topunu alır, daha var mı diye sorar.

Kadir değil mi her şeye?

Onun için yolunda gitmek lazım. Yolunda gidersen dünya da iyi olur, ahiretin de iyi olur. Yolunda gitmezsen ve bu yolunda gitmemek dünyalığı temin etmek için olursa hiçbir şey elde edemezsin. Rahmetli hocam kendisi anlatırdı, sabahları evden çıkıp şeye

gidermiş mescide imamlığa gidermiş. Evin önünde diyor, tabi imam sabah namazına giderken herkesten evvel çıkar. Erken gidecek, camiye açacak filan. Benim gittiğim zaman daima bir evde ışık yanık bulunurdu diyor. Fakir bir ailenin eviydi orası diyor. Daima ışığını yanık görürdüm. Demek o vakitte kalkıyorlar, hepsi uyanık namaz vaktinde, o güzel vakitte, hepsi uyanık demek ki. Dur bakalım bundan hali iyi olacak ama diyordum diyor. Hakikaten de diyor kısa zamanda Allah onları fakirlikten kurtardı, çok iyi hallere geldiler diyor. Sabahleyin, sabahleyin o bereketli vakitte erkenden kalkıp öyle ibadet etmenin bereketi.

Sonra hadîs-i şerîf de geçmiş ki, bir kimse sabah namazından sonra, namaz kıldığı yerden kalkmasa, dünya işiyle meşgul olmasa, efendim güneş doğup da şöyle işrâk vakti oluncaya kadar yani yarım saat ,35 dakika geçip de bayram namazı kılınacak vakit gelinceye kadar, Kur'an okumakla, zikirle, ibadetle meşgul olsa kabul olmuş bir hac ve umre sevabı verir Allah. Hem de tam bir hac ve umre sevabı verir diye üç defa söylemiş Peygamber Efendimiz. Sonra o gün rızkı bol olur diye buyurmuş. Tecrübeyle sabit. Tecrübeyle sabit.

Şimdi bize bu usulü öğreten hocamız, yani sabah namazından sonra böyle yapmak lazım diye. Hem de camisinde her sabah böyle yapardı kendisi. Cemaati de alıştırmıştı. Onunla biz bir köye gittik. Hocamızla. Köyün yolu yok. İzi yok. Köyün yalısına indik. İşte ayaklarında ağrı var. O yalıda, o kumda hani kimsenin olmadığı bir yer diye oraya götürdük. O kumda ayak ağrılarına iyi gelsin. Kumları şöyle ayaklarına örtsün diye oraya götürdük. Fakat korka korka gidiyoruz. Çünkü ekme yok. Sebze yok. Dükkan yok. İnsan yok. Birkaç aile orada bekliyorlar. Şimdi biz buraya götürdük hocamızı. Fırın yok, ekme yok, vesaire yok. Nereden, nasıl getireceğiz, ne besleyeceğiz, ne yedireceğiz, ne içireceğiz?

Misafirimizi nasıl ağırlayacağız diye çok telaşlanıyorduk. Nasıl olduğunu hâlâ anlamıyorum. Yani yenilmeyecek kadar bol nimetler, şeyler ile orada bir hafta yaşadık ve burada bulmadığımız nimetlerle. Yani ben kendim şahsen şeye bağladım, o hadîs-i şerîfin manasına. İşte Allahu Teâlâ Hazretleri kendi yolunda giderse, Meryem Valide'miz öyle değil miydi?

Meryem Validemiz ibadet için bir odaya çekilmişti. O odada duruyordu, bir yere gitmiyordu, başka bir iş yapmıyordu. Zekeriya *aleyhisselam* o odaya arada kapıyı açıp da geldiği zaman, ne zaman açsa bakardı orada çeşit çeşit yiyecekler var. Hem de mevsimi olmayan yiyecekler var.

Yâ Meryem!

Bunlar sana nereden geliyor?
derdi.

قُلْ كُلُّ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ

Kul küllün min 'indillâhi.

Rabbimin indinden geliyor bunlar diye. Kur'an-ı Kerîm anlatıyor. Kur'an-ı Kerîm anlatmasa hani insan der ki acaba bu rivayet doğru mu der. Kur'an-ı Kerîm'de böyle bildiriliyor. Demek ki sonra Ben-i İsrail, İsrailoğulları Musa *aleyhisselam* ile beraber Mısır'dan çıktılar. Şimdiki Sina Çölü'nü geçtiler.

Sina Çölü'nü neyle geçtiler?

Uçakla mı geçtiler?

Trenle mi geçtiler?

Otomobille mi geçtiler?

O kumlar adım adım atmakla biter mi?

Su yok, yol yok, yiyecek yok.

Nereden yiyecek alacaklar?

Firavun kovalıyordu, zor kurtuldular. Canlarını zor kurtardılar.

Ne taşısınlar yanlarında?

Arkalarından firavun kovalıyordu. Firavun denize boğuldu, onlar karşı tarafa geçtiler. Yanlarında yiyecek yok, içecek yok, şey yok. Oradan öbür tarafa geçirildiler. Orada Allahu Teâlâ Hazretleri onları bıldırcın etiyle besledi. Bıldırcın sürüleri geldi döküldü, geldi döküldü, geldi döküldü. Bıldırcın eti yediler. Sonra kudret helvası denilen bir şey oluyor oralarda. Yani çölde. Ben nasıl olduğunu hiç kendim görmedim ama kitaplardan okudum. Bizim oralarda çarpışan askerlerimiz falan da yemişler. Oluyormuş işte öyle. Gece teşekkür ediyormuş. Kudret helvasıyla, bıldırcın etiyle besledi hepsini. Öyle yediler, şey yaptılar, geçtiler orayı. Bak, neden?

Çünkü başlarında Musa *aleyhisselam* var, Allah'ın bereketi, beraberinde olduğu için Allah rast getiriyor. Tabi bunlar hesaba gelmez. Yani bu gibi şeyleri söylesen karşındaki inanmazsa inanmaz.

Ne yapalım?

Kendisi bilir. İnanır yaparsa, görür. O zaman da gene kendisi tadar. Bunun hakkında bir şey söyleyecek durumda değiliz. Birkaç söz daha okuyalım. Muhammed b. Sîrîn'in isminde bir âlimin bir macerası burada zikredilmiş.

أَنَّهُ قَالَ لِرَجُلٍ: كَيْفَ حَالُكَ؟ كَيْفَ حَالُ مَنْ عَلَيْهِ
خَمْسُمِائَةٍ دِرْهَمٍ دَيْنًا وَهُوَ مَعِيْلٌ فَدَخَلَ ابْنُ سِيرِينَ
مَنْزِلَهُ فَأَخْرَجَ لَهُ أَلْفَ دِرْهَمٍ فَدَفَعَهَا إِلَيْهِ أَقْضِ بِهَا
دَيْنَكَ وَخَمْسُمِائَةٍ دِرْهَمٍ أَنْفَقَهَا عَلَى عِيَالِكَ

"Ennehû kâle li racülin: Keyfe hâlûke?"

O mübarek bir adama demiş ki nasılsın, halin nasıl?

"Keyfe hâlûke?" diye sormuş. O da şöyle cevap veriyor.

"Keyfe halü men aleyhi hamsü mieti dirhemini deynen ve hüve muayyelün"

Üzerinde 500 dirhem borcu olan, çoluk çocuğu da kalabalık olan bir insanın hali nice olur? Nasılsın diye, ne soruyorsun halim?

Halim nasıl olsun ki 500 dirhem borçluyum da kalabalık bir de ailem var? diye böyle söylemiş. Onun üzerine Muhammed b. Sîrîn'in rahmetullahi aleyh,

"*Fe dehale'bnü Sîrîne menzilehû.*" evine girdi,

"*Ve ehrace lehû elfe dirhem in fe defe'ahâ ileyhi.*" Bin dirhem çıkardı ve o adama verdi. Ve dedi ki;

"*Akdi bihâ deyneke ve hamse mieti dirheme enfikhâ alâ 'ıyâleke.*"

Bu verdiğim bin dirhem in beş yüzüyle borcunu öde, beş yüzüyle de çoluk çocuğuna yardım eyle. Ve Zükerâ an İbrâhim b. Edheme ennehu kal: İbrâhim b. Edhem isminde bir büyük veli var. Birkaç defa burada sözü geçti. Hayatı hakkında birkaç şey söyledik. İlk önce Belh şehrinde padişah imiş, hükümdar imiş. Ondan sonra da dervişliğe yönelmiş, efendim ibadete yönelmiş bir kimse. Geceleri sabahlara kadar ibadet edermiş. Gündüzleri çalışırmış, kazandığı parayı arkadaşlarına infâk edermiş. Gündüz çalışırmış gidip bir yerlerde ne iş yaparsa, hamallık, işçilik, amelelik vs. Akşam geldiği zaman arkadaşlarına dağıtırmış o parayı. Böyle bir mübarek zat diyor ki,

مَنْ أَصْبَحَ لَزِمَهُ شُكْرُ أَرْبَعَةِ أَشْيَاءِ

"*Men asbehâ*". Bir kimse sabaha çıktı mı,

"Lezimehû şükra erbe'ati eşyâin". Dört şeyin şükretmesi ona vacip olur. Sabaha bir insan çıktı mı, dört şey için Allah'a şükretmesi lazım.

أُولَٰهَا: أَنْ يَشْكُرَ، فَيَقُولَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَوَّرَ قَلْبِي
بِنُورِ الْهُدَىٰ وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَلَمْ يَجْعَلْنَا
ضَالًّا

"Evvelühâ: En yeşküra, fe yekûlü'l-hamdü lillâhi'llezî nevvera kalbî bi nûri'l-hüdâ, ve ce'alenî mine'l-mü'minîne, ve lem yec'alnâ dâllen."

Evvela diyecek ki, benim kalbimi hidayet nuruyla nurlandıran ve beni müminlerden kılıp dalalet üzere eylememiş olan Allahu Teâlâ hazretlerine hamd ü senalar olsun. Müslüman olarak sabahladı ya. Elhamdülillah âlâ nimetil İslâm demiş oluyor. Yani beni sabaha müslüman çıkaran Allah'a hamd olsun diye şükredecek.

وَالثَّانِي: أَنْ يَقُولَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنِي مِنْ أُمَّةِ
مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

“Ve’s-sânî: En yekûle’l-hamdü lillâhi’llezî ce’alenî min ümmeti Muhammedin sallelâhü aleyhi ve selleme.”

Beni Ümmet-i Muhammed aleyhisselam'dan eyleyen Allah'a hamdû senalar olsun diye ona şükredecek. Çünkü başka milletlerden, başka ümmetlerden olsa işi boş. Bu zamanda yaşayıp da, yani Peygamber Efendimiz'in yaşadığı devirden sonra dünyaya gelip de yaşayan kıyamete kadar bütün insanlar Peygamber Efendimiz'e inanmak zorunda. İnanmazsa yazık, boş yere çırpındı. Peygamber Efendimiz'i bilip ona itaat etmesi lazım. Biz El-hamdülillah Ümmet-i Muhammed'deyiz. Allah'a hamd ü senalar olsun ki bizi Ümmet-i Muhammed'den kılmış diye ona şükredeceğiz. Üçüncüsü;

وَالثَّالِثُ: أَنْ يَقُولَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَجْعَلْ رِزْقِي

بِيَدِ غَيْرِهِ

“Ve’s-sâlisü: En yekûle’l-hamdü lillâhi’llezî lem yec’al rizkî bi yedi ğayrihî.”

Rızkını kendisinden gayresinin elinde eylemeyen Allah'a hamdû senalar olsun. Benim rızkımı kendisi veriyor. Başkasına bağlamamış, kendisinde rızkı, Elhamdülillah ki beni

rızıklandırır o. Ya başkasına muhtaç kılsaydı halim nice olurdu?

Beni kendisine bağlayan Allah'a hamd ü senalar olsun.

وَالرَّابِعُ: أَنْ يَقُولَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي سَتَرَ عَلَيَّ عُيُوبِي

“Ve’r-râbi’u: En yekûle’l-hamdü lillâhi’llezî setera aleyye ‘uyûbî.”

Benim ayıplarımı kusurlarımı da örten, başkalarına göstermeyen Allahu Teâlâ Hazretlerine hamd ü senalar olsun diye söylemiş. Tabi bu şükürden tutturdu işi yani. Sabaha kalktı Elhamdülillah düşündü ne nimetleri var. Belki sırtında bir abası var, belki doğru düzgün bir evi yok, belki bir viranede oturuyor mübarek ama, yine de şükredilecek şeyleri düşünüp buluyor. Allahu Teâlâ Hazretleri kendisine şükredene şükrettiği şeyi arttırır. Şükretmesini bilmeyene de nimetleri elinden alır, mahrum bırakır, mahrumiyet gelir. Onun için Allah'ın verdiği nimetleri düşünüp bilip ona şükretmek lazım. Bir kimse sabaha çıktı mı, şu on şey kendisine gerekir demiş, onu da sayarak bu konuşmamızı bitirelim.

أَوَّلَهَا أَنْ يَذْكُرَ اللَّهَ تَعَالَى عِنْدَ قِيَامِهِ

"Evvelühâ en yezkürallâhe teâlâ inde
kiryâmihi"

Sabah kalkar kalkmaz insanın Allah'a zikretmesi, Allah'a hamdü sena eylemesi lazım. Çünkü Kur'an-ı Kerîm'de deniliyor ki,

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ

Fesebbih bi hamdi rabbike ve kün mine's-sâcidîne..

Kalktığı zaman Allah'a tesbih eyle, hamdeyle.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذْ كُروا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا
وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

Yâ eyyühe'llezîne âmenü'zükürullâhe zikran kesîran. Ve sebbihûhü bükraten ve es'ılâ,..

Ey iman edenler!

Allah'ı çok şükredin ve sabah akşam Allah'a tesbih eyleyin diyor. Demek ki sabahleyin kalkınca zikri tesbih ilk vazifemiz.

İkincisi.

وَالثَّانِي: سَتْرُ الْعَوْرَةِ لِقَوْلِهِ تَعَالَى: "يَا بَنِي آدَمَ
خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ... " وَأَنَّ الزَّيْنَةَ مَا
يُورِي الْعَوْرَةَ

"Ve's-sânî: Setru'l-avrati li kavlihî Teâlâ: 'Yâ benî âdeme huzû zîneteküm 'inde külli mescidin... ve enne'z-zînete mâ yüvâriye'l-avrate."

İkincisi örtünmesi lazım. Tesettürünü yapması lazım. Çünkü Allahu Teâlâ Hazretleri şu âyet-i kerîme ile tesettürü emretmiş.

وَالثَّلَاثُ: اِتْمَامُ الْوُضُوءِ فِي أَوْقَاتِهَا بِقَوْلِهِ تَعَالَى:
"يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا
وُجُوهَكُمْ..."

"Ve's-sâlisü: İtmâmü'l-vüdûi fî evkâtihâ bi kavlihî Teâlâ: Yâ eyyühe'llezîne âmenû izâ kumtüm ile's-salâti fe'ğsilû vücûheküm..." ila ayeh.

Sonra güzelce abdest alması lazım. Çünkü Allahu Teâlâ Hazretleri bu âyet-i kerîme ile insana kalktığı zaman efendim namaz için güzelce abdest almasını buyuruyor.

وَالرَّابِعُ: تَمَامَ الصَّبَاحِ فِي أَوْقَاتِهَا

"Ve'r-râbi'u: Tamâme's-sabâhi fî evkâtihâ". Sabah namazını vaktinde, vakitlice güzelce kılması lazım.

Çünkü Allahu Teâlâ hazretleri buyurdu ki;

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا

*Inne's-sâlâte kânet ale'l-mü'minîne
kitâben mevkûtâ..*

Namaz insanlara belirli vakitlerde bir farz olarak yazıldı, bir mecburi ibadet olarak verildi. Onu yapması lazım. Belli vakitte yapılması lazım. Şimdi buradan tabi hatıra geliyor. Şimdi bazıları diyorlar ki yerimiz müsait değil çalıştığımız iş yeri. Akşam eve gelince abdest alıyoruz. Beş vakitin namazını o zaman kılıyoruz. Olmaz. Namazın farzlarından birisi vakittir.

Ne demek?

Farzları olmazsa namaz olmayacağı için vakit olmazsa olmaz. Vaktinde kılacaksın o namazı. Vaktinde kılamadığın zaman o artık kazaya kalmış oluyor, borca kalmış oluyor. Onun kendine göre cezası var, zorluğu var, şeyi var. O vakitte kılacaksın. Sabahı evinde kılabilirsin, öğleyi öğle tatilinde kılırsın. İkindiye bir arada iki kaşla göz arasında abdestli olacaksın, bir şey yapacaksın, bir kenarda kılacaksın. Ya yatarak kalkarak kılırsın ya oturduğun yerden kılırsın ama ne yaparsan. Ya ima

ile kılarırsın artık çok mecburiyetin varsa ama kılman lazım vaktinde.

وَالْخَامِسُ: الْأَمْنُ بِوَعْدِ اللَّهِ فِي الشَّانِ الرَّزْقِ

“Ve’l-hâmisü: el-emnü bi ve’dillahi fi’ş-şe’ni’r-rizki.”

Beşincisi insanın Allah'ın rızkı kendisine vaat ettiğini düşünerek emniyette hissetmesi kendisi. Korkma. Allah'a tevekkül edersen Allahu Teâlâ Hazretleri seni mahrum bırakmaz. Rızkı Allahu Teâlâ Hazretleri vaat etmiş, kul demiş, yaratmış. Seni rıziksız bırakmaz. Sakın öyle rızık kazanacağım, şey yapacağım diye harama filan dalma, hırsla kapılma, telaşa kapılma, nereden gelirse gelsin ben şu parayı toplayayım diye düşünme, helalini düşün. Çünkü,

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا

Ve mâ min dâbbetin fi’l-erdi illâ ale’llâhi rizkuhâ..

Yeryüzünde yürüyen hiçbir canlı yok ki hepsinin rızkını Allah veriyor. Örümceğe bile vaat etmiş yani. Allah'a Allah, Allah onların hepsine rızkını vereceğini şey yapıyor. Örümceğe bile bak durduğu yerden rızkı gelmiyor mu?

Ağına gelip takılıyor. Ona bile geliyor. Çocuđa annesini vesile etmiş, annesi alıyor kucağına besliyor. Yani insanın akıllı olması şartı da yok beslenmek, doymak için. Bak Allah küçücük çocuğa hiç akıllı yok, bir şey yok, çalışmadan nasıl veriyor şeyi?

وَالسَّادِسُ: الْقِنَاعَةُ بِقَسْمِ اللَّهِ تَعَالَى

"Ve's-sâdisü: el-kanâ'atü bi kasmi'llâhi Teâlâ"

Allahu Teâlâ Hazretlerinin kullar arasında rızkı dağıttığını bilerek kanaat sahibi olacak. Hırs sahibi olmayacak.

وَالسَّابِعُ: التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ لِقَوْلِهِ تَعَالَى: وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ

مُؤْمِنِينَ

"Ve's-sâbi'u: et-tevekkülü ale'llâhi li kavlihî Teâlâ: Ve tevekkel ale'l-hayyi'llezî lâ yemûtü. Ve ale'llâhi tevekkelû in küntüm mü'minîne.

Altıncısı, yedincisi tevekkül sahibi olacak insan. Peki Allahu Teâlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerîm'de çok yerde bize tevekkül etmemizi bildiriyor. Allah'a tevekkül etmemizi. Yani Yâ

Rabbi! Seni vekil edindim. Her işlerimi sana havale ettim. Sen benim vekilimsin. Sen bana kâfisin. Sen bana yetersin diye düşünecek insan. Allah'a dayanacak yani.

Allah'a dayan, sa'ye sarıl, hikmete ram ol.

Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol.

Allah'a dayan, yani tevekkül et. Sa'ye sarıl, yani üzerine emredilmiş olan sa'yı gayret. Senin tarafından yapılması gereken vazifelerine riayet eyle. Hikmete ram ol, ilim peşinde koş. İlim öğren, bilgini arttırmaya çalış. Yol varsa budur. Bilmiyorum başka çıkar yol. Başka bir çıkar yol bilmiyorum. Yol sadece budur. Tevekkül edeceksin. Çalışacaksın. İlmini arttırmaya gayret edeceksin. Tevekkül de burada söylediği,

وَالثَّامِنُ: الصَّبْرُ عَلَى أَمْرِ اللَّهِ وَقَضَائِهِ

"Ve's-sâminü: es-sabru alâ emrilâhi ve kadâihî"

sabır sahibi olacaksınız.

Neye?

Allah'ın emirlerini yapmak hususunda, hükümlerini icra etmek hususunda. Zor gelse

de, meşakkatli olsa da, sıkıntılı olsa da Allah'a itaat edeceksin. Pek çok âyet-i kerîmeler var.

وَالتَّاسِعُ: الشِّرْكُ عَلَى نِعْمَةِ اللّٰهِ تَعَالَى

"Ve't-tâsi'u: eş-şirkü alâ ni'meti'llâhi teâlâ"

Şükür sahibi olacaksın. Allah'ın vermiş olduğu İbrâhim b. Edhem'in demin söylediğimiz gibi. Bak ne nimetler düşünüp buldu ve onlara şükretti. Şükredeceksin. Şükür sahibi olacaksın. Ve onuncusu.

وَالعَاشِرُ: الْأَكْلُ مِنَ الْحَلَالِ

"Ve'l-âşiru: el-eklü mine'l-halâli."

Helal lokmadan yemeye gayret edeceksin. Çünkü Allahu Teâlâ Hazretlerinin emri budur. Allahu Teâlâ Hazretleri cümlemize niyetlerimizi halis eylemeyi, hâlisen muhlisen kendi rızası için iş yapmamızı, amel işlememizi, ömrümüzü rızasına uygun geçirmemizi nasip eylesin. Temiz pâk niyetli kimseler eylesin. Akşam yatarken kendisini düşünmeyi, vazifelerini düşünmeyi, borçlarını eda etmeyi, düşünmeyi, sabah kalktığı zaman da yine o gün için hayırlı şeyler temenni etmeyi, niyet etmeyi, hayırlı sözlerle, zikirlerle, tesbihlerle günümüze başlamayı ve vaktimizi Allah'ın rızası

yolunda uygun olarak ona tevekkül ederek, sabrederek, şükrederek geçirmeyi nasip eylesin. Rızasına vasıl eylesin. Sevdiği, razı olduğu bir kul olarak kendisine kavuşmayı nasip ve müyesser eylesin.

Fâtiha-i şerîfe mea'l-besmele.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

14. 04. 1982

[Bütün HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
KÜRSÜ